

हे भरतवंशज धृतराष्ट्र दोन्ही सैन्यांचे मध्ये खिन्न होऊन बसलेल्या अशा त्या अर्जुनास, श्रीकृष्ण जरा हसल्यासारखे

करत असे बोलू लागले. ॥ १० ॥

तमुवाचेति । प्रहसन्नप्रसन्नमुखः सन्नित्यर्थः ॥ १० ॥

अगदि प्रसन्नमुख होत असा अर्थ ॥ १० ॥

देहात्मनोरविवेकादस्यैवं शोकोभवतीति तद्विवेकप्रदर्शनार्थम्-----

देह आणि आत्मा याच्यामधिल भेद न जाणल्या कारणाने याचा हा शोक आहे, असा विचार करत, त्या दोन्हीमधिल

भेद समजाविण्याकरिता-----

श्रीभगवानुवाच ।

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।

गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥ ११ ॥

श्रीभगवान् बोलले

ज्यांचा शोक करणे उचित नाही, त्यांचा शोक करत तू ज्ञानाच्या गोष्टी बोलतो आहेस. कोणाचेहि प्राण जावोत अथवा

राहोत, याविषयी ज्ञानी लोक शोक करत नसतात. ॥ ११ ॥

अशोच्यानिति । शोकस्याविषयभूतानेव बन्धूंस्त्वमन्वशोचोऽनुशोचितवानसि ‘दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्ण युयुत्सुं

समुपस्थितम् ॥ १ । २८ ॥ इत्यादिना । तत्र ‘कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितम् ॥ २ । २ ॥ इत्यादिना मया

बोधितोऽपि पुनश्च प्रज्ञावतां पण्डितानां वादान् शब्दान् ‘कथं भीष्ममहं सङ्ख्ये ॥ २ । ४ ॥ इत्यादिन् केवलं भाषसे न तु

पण्डितोऽसि । यतो (विद्वांसः) गतासून गतप्राणान् बन्धुगनगतांसूंश्च जीवतोऽपि बन्धुहीना एते कथं जीविष्यन्तीति

नानुशोचन्ति ॥ ११ ॥

जे शोकाचा विषयच नाहित, ज्यांचे विषयी शोक करणे योग्य नाही, अशा बान्धवांकरिता तू ‘अरे कृष्णा युद्ध करण्याच्या इच्छेने येथे जमलेले हे स्वजन पाहून माझी गात्रे शिथिल होवून तोंड कोरडे पडते आहे.’ (१ । २८) इत्यादि

प्रकारे, वारंवार शोक करतो आहेस. त्याविषयी मी, ‘अशा संकठकाळी, असे हे काळेबरे तुझ्या मनामध्ये कोठून आले

?’ (२ । २) आदि उपदेश केला, तरी देखिल तू पुनः ‘परम पूजनिय अशा या भीष्मद्रोणांचा, अरे शत्रुदमनकारी

मधुसूदना! मी, युद्धांत बाणांनी का प्रतिकार करावा ?’ (२ । ४) अशी पण्डितांची वचने अर्थात् केवळ शब्दच बोलतो

आहेस, परंतु वास्तविकतः तू पण्डित नाहीस. कारण ज्ञानी लोक, कोणाचे प्राण गेले अथवा न गेले त्याविषयी,

बन्धुबान्धवां खेरिज हे लोक कसे जगतील, असा शोक करत नाहित. ॥ ११ ॥

अशोच्यत्वे हेतुमाह-----